

## Aikamatka Nixonin ihmemaahan

**Rick Perlstein: Nixonland. The Rise of a President and the Fracturing of America. Scribner, New York, 2008. 881 s.**

■ Ulkoministeri Henry Kissinger lohdutti Valkoisen talon jättävää Richard Nixonia (1913–94) sanomalla historian muistavan häntä suopeammin kuin aikalaiset. Mutta pääsääntöisesti tutkijayhteisön kielteinen näkemys USA:n 37. presidentin valtakaudesta (1969–74) ei ole muuttunut niiden 35 vuoden aikana, jotka hänen erostaan on kulunut. Näin siitäkin huolimatta, että esiin on astunut uusi sukupolvi, jonka ei ainakaan periaatteessa tarvitse kantaa ennakoasenteita suuntaan tai toiseen. Näkökulmat ovat kuitenkin vuosien saatossa jonkin verran muuttuneet. Mielenkiinto keskittyi

pitkään ulkopolitiikkaan ja hallinnon väärinkäytösten selvittämiseen, mutta nyt Nixon ja hänen valtakautensa kiehtovat myös eräänlaisena historiallisena etappina, jolloin USA käänsi liberaalien käsityksen mukaan vuosikymmeniksi selkensä 1960-luvun vapaamielisille ja edistyksellisille arvoille. Demokraattisen puolueen vasemmistosiipeen lukeutuvan journalisti, kommentaattori ja historioitsija Rick Perlsteinin (s. 1969) arvioitavana oleva teos seuraa tapahtumia jälkimmäisestä näkökulmasta.

28 Vuosiin 1965–72 sijoittuva *Nixonland* edustaa keskimäistä ja tuoreinta osaa kirjoittajan valtaisassa trilogiassa, joka käsittelee Yhdysvaltojen konservatiivien liberaaleihin kohdistamaa ”vastaiskua” 1950-luvulta aina vuonna 1980 tapahtuneeseen Ronald Reaganin historialliseen vaalivoittoon asti. Sarjan ensimmäinen teos *Before the Storm. Barry Goldwater and the Unmaking of the American Consensus* (2001) ruoti amerikkalaisen uusoikeiston nousua pienestä älykköryhmästä republikaanien hallitsevaksi voimaksi 1964 mennessä, jolloin se onnistui nostamaan mieleisensä senaattori Goldwaterin tavoittelemaan presidenttiyttä. Ehdokkuus näytti itsetuhoaisalta Republikaanisen puolueen kannalta. Maltillisen oikeiston pelot kävivät toteen, kun istuva demokraattipresidentti Lyndon Johnson sai jatkokauden historiallisen suurella enemmistöllä. Demokraattileirissä optimismi oli korkealla: konservatismi näytti saaneen kuoliniskun ja maassa vallitsevan poliittinen konsensus, joka tar-

josi valtakirjan suuruusuntaisiin ohjelmiin köyhyyden, etnisten ristiriitojen ja muiden sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi.

”Viikko on pitkä aika politiikassa”, mutta useammassa vuodessa ehtii sattua vielä enemmän. Hävittyään kamppailun Valkoisen talon isännyydestä John Kennydylle 1960 ja Kalifornian kuvernöörin vaalit kaksi vuotta myöhemmin Nixon näytti poliittiselta ruumiilta. Veri kuitenkin veti takaisin politiikkaan. Taivoitteissaan Nixonia auttoi kovalla työllä ansaittu maine Republikaanisen puolueen eheyttäjänä, joka kelpasi omiensa joukossa sekä vanhoillisille että maltillisille. Voitettuaan täpärästi demokraattien Hubert Humphreyn 1968 Nixon peittosi neljä vuotta myöhemmin voimakkaasti vasemmalle kallellaan olleen George McGovernin lähes ”Johnsonimaisin” luvuin. Mikä sai äänestäjät kääntämään kelkansa näin perusteellisesti? Perlstein ryhtyy etsimään vastausta Nixonin persoonan ohella 1960-luvun ja seuraavan vuosikymmenen alun kulttuurisista ilmiöistä sekä niiden ilmenemisestä niin organisoidussa kuin järjestäytymättömässä poliittisessa toiminnassa. Kuvitteellista pääosaa esittää 1964 Johnsonia ja kahdeksan vuotta myöhemmin Nixonia kannattanut äänestäjä, jonka käyttäytymisen Perlstein näkee ennen kaikkea vastareaktiona tiedotusvälineissä suurta huomiota saaneisiin yhteiskunnallisiin levottomuuksiin.

”Teoksen päähenkilö ei ole Nixon”, johdannossa todetaan, mutta tosiasiaassa Perlstein uh-

raa häneen paljon enemmän sivuja kuin kehenkään muuhun varsinkin 1968–72 aikaisia tapahtumia käsitellessään. Siksi tutkimus olisi kaivannut tukemaan Nixonia koskevan vanhan primäärilähteistön. Jostakin syystä kirjoittaja sivuuttaa täysin USA:n kansallisarkistosta löytyvät presidentin hallinnon asiakirjakokoelmat, joskin hän on kelpuuttanut mukaan joitakin Nixonin nauhoittamia keskusteluja. Valinta tekee Perlsteinin hyvin riippuvaiseksi lehdistöstä, muistelmista ja aiemmasta tutkimuksesta. Viimemainituista nousevat esiin psykoelämäkerrat, joiden laatijat ovat makuuttaneet terapiasohvillaan harvaa politiikkaa yhtä ahkerasti kuin Nixonia. Perlstein ammentaa perimmiltään käsityksensä Nixonista tästä suurimmaksi osaksi varsin spekulatiivisesta ja sensaatiohakuaisesta kirjallisuudesta. Hän antaa ymmärtää Nixonin poliittisen perusmotiivin olleen valtaan pääsemisen ja siellä pysymisen keinolla millä hyvänsä, mikä käytännössä vapauttaa tutkijan etsimästä muita selityksiä hänen toimintaansa, kuten aatteelliset ihanteet ja politiikassa välttämättömät kompromissit. Kirjoittajan näkökulmasta lapsuuden ja nuoruuden kokemusten tuomat pelot, vihat, halu muunnella tosiasioita oman edun vaatimalla tavalla sekä ulkopuolisuuden tunne muovasivat ratkaisevasti poliitikko–Nixonia. Presidenttiys rakentui demokraattien vaikeuksien hyväksikäyttämisen sekä jatkuvaan valehtelun ohella äänestäjien katkeruuteen, ennakkoluuloihin ja turhautumisiin vetoamiseen, *Nixonland*issa esitetään.

Toisin sanoen kirjassa Nixonin kannattajia käsitellään eräänlaisina kanssarikollisina, jotka tukivat presidenttiä pitkälti juuri väitettyjen ”pimeiden puolien” vuoksi, ei niistä huolimatta. Presidentin hallinnon arkistojen perusteella todellisuus ei näyttänyt yhtä eksootiselta.

Uudelleenvalintaa valmistelleiden avustajien käyttämät mielipidetutkimukset osoittivat keskivertovastaajan vieroksuksen ennen kaikkea Nixonin persoonallisuutta, joka koettiin epäluotettavaksi, kylmäkiskoiseksi ja tavallisen ihmisen ongelmista suhteellisen piittaamattomaksi. Julkisuuskuvan vahvuuksiin kuuluivat pitkä poliittinen kokemus ja kompetenssi. Siksi hallinnon saavutusten esilletuonnin ohella 1972 kampanjastrategia tuli yhtäältä perustumaan ehdokkaan imago-ongelmien poikaamiseen ja pätevyuden korostamiseen, toisaalta kilpailijoiden henkilökohtaisen ja poliittisen uskottavuuden kyseenalaistamiseen. Monet presidentin leirin vaalitaistelussa esittämät väittämät olivat totuusarvoltaan kyseenalaisia, mutta sama päti hänen kilpailijoidensa propagandaan. Varsinaiset laittomuudet näyttelivät Nixonin toiminnassa sivuosaa, päinvastoin kuin Perlstein ja useat muut tarkkailijat sanovat.

Perlsteinin selvänä aikomuksena on sekä näkökulman että kirjoitustyylin suhteen ollut nivoa teos osaksi tutkimusajankohtaa ja viedä lukija eräänlaiselle ”aikamatkalle”. Tuloksena on viihdyttävää, sujuvasti etenevää tekstiä. Toisaalta voimme sanoa kirjoitta-

jan onnistuneen tavoitteessaan ”liian” hyvin, sillä tarkkailijan ja osallistujan osat menevät usein sekaisin. *Nixonland*in sivuilla vilisee esimerkkejä Perlsteinin tarkoitushakuisesta lähteiden käytöstä (hän viittaa jopa kerran ”tunnettuun huulilta lukemisen asiantuntijaan”) sekä taipumuksesta esittää yksioikoisia ja voimakkaasti yleistäviä väittämiä, joita on hankala tosiasioilla perustella. Salaliittoteoria Nixonin halusta pitkittää Vietnamin sotaa uudelleenvalintansa varmistamiseksi kuuluu tähän joukkoon. Tilannetta ei auta luopuminen asiatyylisestä ja usein viljellyt alatyyliset ilmaukset sekä sattunainen faktan sekoittaminen fiktion. On kuitenkin todettava Perlsteinin niin halutessaan kykenevän monipuoliseen ja asialliseen kriittiseen erittelyyn. Hän esimerkiksi arvioi kypsällä tavalla miksi presidentin miesten kesäkuussa 1972 tekemä Watergate-murto demokraattien päämajaan ei ehtinyt suuremmin vaikuttaa Nixonin kansansuosioon vaajat viisi kuukautta myöhemmin järjestetyissä vaaleissa. Lisäksi kirjoittaja tarjoaa siellä täällä teräviä lauseen mittaisia välihuomioita, joiden tematiikka hänen olisi suonut kehitelevän pidemmälle. *Nixonland*in suurimmaksi osaksi journalistinen lähestymistapa ja kirjoitustyyli sopivat parhaiten ajankohdan vastakulttuuri-liikehännän seuraamiseen. Perlstein on nähnyt todella suuren vaivan kerätessään aineistoa varsinkin internetistä ja raportoidessaan järjestäytyneen politiikan ulkopuolisesta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Näin tehdessään hän tuo

esiin näkökulmia, joita myös perinteisemmät poliittisen historian tutkijat voivat hyödyntää.

Tuskin kukaan pystyy tarkasti määrittelemään 1960- ja 1970-luvun vaihteen kuohunnan vaikutusta *Nixonlandin* kuvitteellisen äänestäjän valintoihin. Ensinnäkin arviointia vaikeuttaa se, että myöhemmille polville suodattanut historiallinen todistusaineisto on yleensä keskivertoa yhteiskunnallisesti aktiivisempien ja voimakkaammin tuntevien henkilöiden luomaa. Kirjoittaja osittain tiedostaa ongelman ja yrittää tavoittaa kadunmiehen mm. tutkimalla aikalaispoliitikojen saamia yhteydenottoja. Jää tosin kyseenalaiseksi, kuinka laajoja joukkoja nämä

usein räyhäävät kirjeenraapustajat edustivat. Toisekseen poliittisen kulttuurin ristiriidat tarjoavat erään näkökulman äänestyskäyttäytymiseen, mutta ne tuskin sitä määräävät, päinvastoin kuin mitä Perlstein implisiittisesti esittää. Siksi on todennäköisesti harhaanjohtavaa nähdä Nixonin 1972 suurvoiton perustuneen yksinomaan kansakunnan oikeistolaisuuteen ja – liberaalien näkökulmasta – edistyksellisten arvojen hylkäämiseen. Lopulta mielipidemittaukset kaikkine puutteineenkin saattavat antaa jonkinlaista osviittoa ”keskiveroäänestäjän” ajatusmaailmasta.

Teoksessa käytetyt tilastot 1960-luvun lopulta määrittävät kansalaisten ykköshuolen-

aiheiksi Vietnamin sodan, rikollisuuden ja kansalaisoikeusasiat. Toisaalta seuraavan vuosikymmenen alun tutkimukset – joita kirjassa ei tuoda esille, mutta jotka kuuluivat Nixonin käsissä – osoittivat taloudellisten kysymysten, kuten inflaation, nousseen muiden teemojen edelle. Vaalivuonna 1972 USA:ssa vallitsi poikkeuksellisen voimakas talouden noususuhdanne mm. presidentin toimien ansiosta. Perlsteinille tällaiset arkielämän kysymykset näyttävät sivuseikkoina: ilmeisesti hän pitää niitä liian ikävystyttävänä ja väliaikaisina tekijöinä suurta poliittista kehityskaarta hahmotellessaan.

*Jukka Renkama*